

Jasmin Korhonen

Henna Turunen

Olen lähelläsi -opetus-DVD varhaisesta vuorovaikutuksesta

Opinnäytetyö
Hoitotyön koulutusohjelma

Lokakuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkelin University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 22.11.2011
Tekijä(t) Jasmin Korhonen, Henna Turunen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Hoitotyön koulutusohjelma	
Nimeke Olen lähelläsi -opetus-DVD varhaisesta vuorovaikutuksesta		
Tiivistelmä Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa opetus-DVD varhaisesta vuorovaikutuksesta ammattikorkeakoulujen ja neuvoloiden käyttöön. Opinnäytetyön tilasi Mikkelin ammattikorkeakoulu. DVD:stä hyötyvät ammattikorkeakoulujen opettajat, opiskelijat, neuvoloiden terveydenhoitajat ja lapsien vanhemmat. DVD:llä esitetään vanhemman ja vauvan välisiä arjen vuorovaikutustilanteita, kuten syöttämistä, kylvetämistä ja vauvan hellittelyä. DVD:n kerrontaosuus koostuu varhaisen vuorovaikutuksen määrittelystä, sen tukemisesta, häiriöistä ja myös isän merkityksestä vuorovaikuttajana. Kestoltaan DVD on 16 minuuttia. DVD toteutettiin perehtymällä taustatietoon, kuten lapsipsykologian ja kehityspsykologian kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Perehdyimme myös oppimateriaalintuottamisoppaisiin. Näiden pohjalta suunniteltiin kohtaukset ja käsikirjoitus. Kuvauksen, editoinnin ja ääninäyttelyn toteuttivat henkilöt, joilla on alan tuntemusta ja kokemusta. Lopuksi DVD:n laatua mitattiin esittämällä se terveydenhoitajalle ja kulttuurituotannon opettajalle. Varhainen vuorovaikutus-DVD:lle on ollut paljon kysyntää, sillä vastaavanlaista oppimateriaalia ei ole paljon.		
Asiasanat (avainsanat) vuorovaikutus, kiintymyssuhde, sensitiivisyys, oppiminen, oppimateriaali		
Sivumäärä 23+ liitteet 4	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Sopimukset DVD:llä esiintyvien perheiden kanssa (liitteet 1 ja 2), Sponsorisopimus (liite 3), DVD		
Ohjaavan opettajan nimi Riitta-Liisa Jukarainen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin ammattikorkeakoulu	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis November 22, 2011
Author(s) Jasmin Korhonen, Henna Turunen	Degree programme and option Nursing	
Name of the bachelor's thesis Olen lähelläsi-DVD about early interaction		
Abstract The aim of our thesis was to produce a DVD about early interaction. The DVD was made to support teaching of early interaction as part of a nursing course and also to support the parents to fulfill the early interaction. The DVD will be used in Universities of applied sciences and in primary healthcare. The DVD is designed to be useful for teachers in Universities of applied sciences, for nursing students, for public health nurses in primary healthcare and for parents. The aim of the DVD is to teach nursing students to support the early interaction between parent and child and to encourage parents to fulfill the early interaction. Different kinds of nursing situations will be presented in the DVD. Some of these are for example; feeding, bathing and cherishing the baby. The theory part of the DVD consists of the definition of; early interaction, how to support it, troubles with it and how to fulfill early interaction as a father. The duration of the DVD is 16 minutes. The theory part of the DVD was made by using known literature and studies, for example; child psychology and developmental psychology. The scenes and the script were planned based on the theory. People with experience of audiovisual work were responsible for the filming, editing and the voice-overs. Finally the DVD was shown to a public health nurse and to a teacher of cultural management intent to assess the quality of the DVD and its content. The Early Interaction DVD has been in demand because there is not much of this kind of teaching material available.		
Subject headings, (keywords) interaction, attachment, sensitivity, learning		
Pages 23+ attachments 4	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices contract with parents of the children who act in DVD, contract with sponsor, DVD		
Tutor Riitta-Liisa Jukarainen	Bachelor's thesis assigned by Mikkeli University Of Applied Sciences	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 OPETUS-DVD:N TAUSTA JA TAVOITTEET	2
3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS	2
3.1 Kiintymyssuhteet ja niiden vaikutus lapsen kehitykseen.....	3
3.2 Erilaisia kiintymyssuhteita	4
3.3 Vuorovaikutuksen tukeminen	6
3.4 Isän ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus.....	8
3.5 Häiriöt vuorovaikutuksessa.....	9
4 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN HOITO- JA TERVEYDENHOITOTYÖSSÄ.....	11
5 OPPIMATERIAALIT JA OPPIMISTYYLIT	13
5.1 Millainen on hyvä oppimateriaali?.....	13
5.2 Erilaiset oppijat	14
6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ JA DVD:N TUOTANTOPROSESSI.....	14
7 POHDINTA	17
LÄHTEET	19
LIITTEET	
1 Yksisivuinen liite	
2 Yksisivuinen liite	
3. Yksisivuinen.liite	

1 JOHDANTO

Tutkimusten mukaan lapsella on jo syntymästään lähtien kyky olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Lapsen luontainen kiintymyskäyttäytyminen mahdollistaa vuorovaikutussuhteen synnyn, mutta vanhempi kuitenkin määrittelee vuorovaikutussuhteen laadun omalla hoivakäyttäytymisellään. (Armanto & Koistinen 2007, 375–376; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Varhaista vuorovaikutusta ja taitoja sen tukemiseen tarvitaan monella terveydenhuollon eri osa-alueella, kuten äitiyshuollossa, neuvoloissa ja lasten hoitotyössä. Ilman kattavaa tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta hoitajalta voi pahimmillaan jäädä huomaamatta esimerkiksi vuorovaikutuksen häiriöt. Aiheesta tietämätön hoitaja saattaa myös jättää vanhemman täysin tukea vaille. (Niemelä ym. 2003, 477–478.) Valitsimme varhaisen vuorovaikutuksen aiheeksemme, koska haluamme tulevaisuudessa suuntautua lastenhoitotyöhön. Pidämme käytännönläheisyydestä, jonka vuoksi toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen oli meille paras vaihtoehto.

Toiminnallinen tarkoittaa sitä, että työhön sisältyy käytännön toiminnan ohjeistamista. Se voi olla opastus tai ohjeistus ja muodoltaan esimerkiksi opas, kansio tai DVD. (Vilkkä 2010.) Tuotimme varhaisesta vuorovaikutuksesta opetus-DVD:n pääosin ammattikorkeakoulujen käyttöön. DVD:llä kerromme tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja havainnollistamme vuorovaikutustilanteita lapsen ja vanhempien välillä.

Opinnäytetyömme valmistui syksyllä 2011. Tuotantoajankohtamme oli otollinen, sillä DVD:lle oli paljon kysyntää. DVD:tä markkinoitiin eri tahoille, ja se herätti kiinnostusta. Varhaiseen vuorovaikutukseen liittyvää opetusmateriaalia ei ole ennestään paljon. Hoitajaksi opiskelevalle hyvä teorian tieto varhaisesta vuorovaikutuksesta luo perustan ammattitaidolle ja kyvyille ohjata asiakkaita

2 OPETUS-DVD:N TAUSTA JA TAVOITTEET

Tavoitteenamme on tehdä DVD varhaisesta vuorovaikutuksesta ja tuottaa se opetus-käyttöön Mikkelin ammattikorkeakoululle. DVD:n tarkoituksena on kertoa, mitä varhainen vuorovaikutus sisältää ja mihin se vaikuttaa sekä havainnollistaa käytännön vuorovaikutustilanteita. DVD on hyödyllinen tulevaisuudessa hoitoalan opetuksessa havainnollistavana opetusmateriaalina.

Opinnäytetyöprosessissamme tavoitteenamme on lisäksi

- syventää tietouttamme varhaisesta vuorovaikutuksesta
- oppia havainnoimaan ja tukemaan vauvan ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta
- oppia kohtaamaan erilaisia perheitä
- kehittyä projektiluontoisessa työskentelyssä ja organisoinnissa.

3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

Lapsen terveeseen kehitykseen ei riitä vain fyysinen hoito, vaan vuorovaikutussuhde vanhempaan on hyvin tärkeä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004). Furmanin (1999) mukaan ei ole tarkoin tiedossa, miksi lapsen kehitykseen ei riitä pelkkä fyysinen huolenpito, vaan helliminen on jopa eloonjäämisen ehto.

Läheiset vuorovaikutussuhteet ovat avainasemassa kehittämässä lapsen varhaista tunnetta omasta itsestään ja arvostaan (Armanto & Koistinen 2007, 375–376, 380; Kalland ym. 2007, 110). Vuorovaikutus on vuorottelua eli vastavuoroista keskustelua ilmeissä, eleissä, katseissa, ääntelyssä ja kosketuksessa. Se syntyy vanhemman tulkitessa lapsensa käytöstä ja tunteita sekä toimiessa niiden vaatimalla tavalla. (Kalland ym. 2007, 46; Korkiakangas ym. 1997, 59–60.) Psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlbyn mukaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhde muodostuu lapsen kiintymyksestä vanhempaansa ja vanhemman kiintymyksestä lapseensa (Ahonen 2009, 30).

3.1 Kiintymyssuhteet ja niiden vaikutus lapsen kehitykseen

Äiti muodostaa tunnesiteen lapseen jo tämän ollessa sikiö ja oppii jo tuolloin aistimaan sikiön tunnetiloja. Lapsen kohtukodin kautta äiti ja lapsi käyvät ruumiillista dialogia keskenään. Tätä dialogia käydään muun muassa kosketuksen ja tuntoaistin, äänen ja liikkeiden avulla. Useat tutkijat ovat todistaneet, että sikiövauva tunnistaa äitinsä äänen muista äänistä, hänen sydämensä, liikkumisensa ja nukkumisensa rytmit. Tasapainoinen äiti tunnistaa sikiövauvansa lähettämiä merkkejä sekä hänen mielialojaan ja vastaa niihin. (Karling ym. 2008, 98; Niemelä ym. 2003, 19, 22.)

Vanhemman ja lapsen välistä suhdetta kuvataan kiintymyssuhteeksi, joka tarkoittaa heidän välistä suhdettaan ja sen laatua (Korkiakallio ym. 1997, 61). John Bowlby tutki 1950-luvulla lastenkodeissa ja sairaaloissa vanhemmistaan erossa olevia alle kolmevuotiaita lapsia ja vertasi heitä vanhempiansa kanssa eläviin. Hän kehitti tutkimustulostensa perusteella kiintymyssuhdeteorian, jonka mukaan lapsen varhaiskehitystä säätelee tämän kiintyminen vanhempansa ja uhkaavissa tilanteissa häneen turvautuminen. (Almqvist 2005, 117–120; Karling ym. 2008, 156–157.) Lisäksi lapsi kehittää itselleen läheisissä ihmissuhteissa sisäisiä työskentelymalleja, jotka ohjaavat hänen turvallisuuden ja läheisyyden tunnettaan (Armanto & Koistinen 2007, 375).

Äidin sensitiivisyys luo pohjan hänen ja lapsen väliselle kiintymyssuhteen syntymiselle. Äidin sensitiivisyydestä kertovat esimerkiksi hänen tyytyväisyytensä ja nautintonsa lapsensa kanssa olemisesta, suhtautuminen lapsen myönteiseen, negatiiviseen ja iänmukaiseen käytökseen sekä äidin peilaaminen eli hänen virittyneisyytensä lapsensa tunnetiloille. (Kalland ym. 2007, 64; Niemelä ym. 2003, 253–254; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Lapsipsykologi Margaret Mahler (1897–1985) on tehnyt teorian, jonka mukaan lapsen minuuden saavuttamiseen liittyy noin 2–5 kuukauden iässä symbioosivaihe, jossa lapsi kokee olevansa yhtä ensisijaisen hoitajansa kanssa ja ei kykene erottamaan itseään tästä tai muusta maailmasta (Karling ym. 2008, 148).

Valikoiva vuorovaikutussuhde eli vauvan kiinnittyminen kehityksensä alkuvaiheessa parantaa lapsen eloonjäämisen mahdollisuutta. Kiinnittyminen saa alkunsa lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana häntä hoitavaan aikuiseen ja muovautuu myös myöhemmissä kokemuksissa. Hoidon sensitiivisyys tai häiritsevyys on keskeistä lap-

sen kokemuksissa. Sensitiivisessä hoidossa negatiiviset tunteet laantuvat ja positiiviset tunteet puolestaan vahvistuvat ja häiritsevässä päinvastoin. Yksilön ja motivaation kehityksessä keskeinen tekijä on juuri kyseinen tunteiden säätelyn oppiminen. (Armanto & Koistinen 2007, 377; Furman 1999, 23; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Lapsi luo itselleen vuorovaikutusmallin varhaisten hoivakokemusten pohjalta. Tämä vuorovaikutusmalli sisältää lapsen käsityksen omasta itsestään, häntä hoivaavista aikuisista sekä vuorovaikutuksesta. Niin vanhempi kuin lapsikin ovat aktiivisia osapuolia vuorovaikutussuhteessa. Vuorovaikutuksen onnistuminen on alussa riippuvainen etenkin vanhemman taitavuudesta, tahdosta ja voimavaroista sovittoa oma toiminta lapsensa tarpeisiin. (Armanto & Koistinen 2007, 376; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Varhaisen vuorovaikutuksen avulla lapsi oppii selviämään elämän tuomista uhista, haasteista, pettymyksistä ja menetyksistä (Karling ym. 2008, 99–100; Sinkkonen & Kalland 2001, 177).

Onnistuneella vuorovaikutussuhteella on myös todettu olevan vaikutusta lapsen kognitiiviseen kehitykseen, kuten sanavaraston laajuuteen ja kielen ymmärtämiseen lapsen ollessa kaksivuotias (Korkiakallio ym. 1997, 64). Aivojen kehityksessä on keskeistä vuorovaikutus toisiin, katse ja kosketus. Aivojen toiminnalliseen kehitykseen vaikuttaa myös lapsen tunnekokemukset. Ensimmäisinä elinvuosina lapsen tunnekokemuksia säätelee ja ohjaa varhainen vuorovaikutus ja sen laatu. (Armanto & Koistinen 2007, 376.)

3.2 Erilaisia kiintymyssuhteita

Kiintymyssuhteita on erilaisia, kuten turvallinen, turvaton sekä vastusteleva. Turvallisella kiintymyssuhteella tarkoitetaan suhdetta, jossa lapsi tietää, miten vanhempi vastaa tämän viesteihin ja mitä mistäkin toiminnasta seuraa. Lapsen ei myöskään tarvitse pelätä hylätyksi tulemista. Päinvastoin on turvattomassa eli ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa, jossa vanhempi ei vastaa lapsensa viesteihin eikä lapsi tiedä, mitä milloinkin tulee tapahtumaan. Lapsi ei myöskään kykene säätelemään omia tunnereaktioitaan. Vastusteleavassa kiintymyssuhteessa lapsi voi olla passiivinen ja käyttäytyä ristiriitaisesti vanhempaansa kohtaan. (Almqvist 2005, 129–131; Deufel & Montonen 2010, 27; Duodecim 2003; Kalland 2007,47; Niemelä ym. 2003, 93, 95–96, 118; Sinkkonen & Kalland 2010, 177–179; Sinkkonen 2005, 59, 75–76.)

Vuorovaikutussuhde voi joko vahvistaa tai heikentää lapsen psyykkistä kehitystä (Armanto & Koistinen 2007, 375). Varhaisen vuorovaikutuksen puutteella tai ristiriitaisella varhaisella kiintymyssuhteella on todettu olevan läheinen yhteys myöhemmin ilmeneviin lapsen psyykkisiin ongelmiin. Turvaton eli ristiriitainen kiintymyssuhde ei sen sijaan sellaisenaan aiheuta lapselle myöhempiä psyykkisiä häiriöitä, vaan usein tarvitaan myös muita tekijöitä. (Sinkkonen & Kalland 2001, 150, 217.) Kiintymyssuhteet eivät yksin vaikuta lapsen persoonallisuuden kehitykseen, vaan sen muovautumiseen vaikuttaa myös esimerkiksi kasvatusympäristö (Sinkkonen 2005, 79).

Turvallinen kiintymyssuhde pystyy suojaamaan lapsen elimistöä stressin haittavaikutuksilta. Stressihormonin säätelyssä kosketuksella on suuri vaikutus. Laaja kosketus iholla rauhoittaa lasta ja rauhoittavan kosketuksen ansioista oksitosiinihormonin erityis lisääntyy, mikä vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta. Kosketus parantaa lapsen kognitiivista kehitystä ja itsesäätelykykyä. (Armanto & Koistinen 2007, 377; Deufel & Montonen 2010, 410; Karling 2008, 112; Niemelä ym. 2003, 113.)

Oksitosiinihormonia erittyy äidille tämän imettäessä lastaan. Se lisää äidin kivun-sietoa, rauhallisuutta ja mielihyvän tunnetta. Oksitosiini eli hoivahormoni auttaa myös äitiä sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen ja tuntemaan itsensä kykeneväksi lapsensa hoidossa. Varhainen imetys myös lisää lapsen ja äidin yhdessä viettämää aikaa synnytyksen jälkeisinä päivinä. Tämän vuoksi imetys on hyvä tapa varhaista vuorovaikusta kehitettäessä. (Deufel & Montonen 2010, 410–411.)

Lapsi luo itselleen turvallisuuden tunteen ollessaan vanhempansa lähellä. Hän tarkkailee vanhempansa ja kiinnittää huomiota siihen, milloin vanhempi tulee hänen luokseen. Vanhemman käyttäytyminen vaikuttaa lapsen reaktioihin: lapsi oppii tunnistamaan tilanteen, jolloin äiti tai isä tulee hänen luoksensa (esimerkiksi hänen itkiesseen). Tämän seurauksena lapsi alkaa suosia tällaisia tilanteita ja toisaalta vähitellen välttämään niitä tilanteita, jotka vievät vanhemman pois hänen luotaan. (Karling ym. 2008, 158–159; Lönnqvist ym. 2007, 567; Sinkkonen 2005, 72–73.)

Lapsi tuo alusta asti ilmi omaa haluaan kontaktiin: alussa se voi olla itkun muodossa ja myöhemmin lapsi saattaa jokellella ja hymyillä, jolloin hän saa vanhempansa tule-

maan luokseen. Liikkumisen kehittyessä lapsi saattaa myös ryömiä tai kontata vanhempansa luokse kontaktin toivossa. (Karling ym. 2008, 99–100; Niemelä ym. 2003, 92–93, 115; Lönnqvist ym. 2007, 567.) Mikäli vanhempi ei vastaa vauvan hakemaan kontaktiin, vauva taantuu ja lopettaa kontaktin hakemisen (Amqvist 2005, 124, 131).

3.3 Vuorovaikutuksen tukeminen

Vuorovaikutuksen laatuun, sitä hallitseviin mielikuviin ja perheen järjestelmään pystytään vaikuttamaan tukemalla varhaista vuorovaikutusta ja sen avulla voidaan katkaista negatiivisten vuorovaikutusketjujen kierre. Tällaiset kierteet ovat voineet jatkua sukupolvesta toiseen ja vahingoittaa vauvaa ja vanhempia sekä heidän välistä varhaista vuorovaikutusta. Mikäli vanhemmalla itsellään ei ole ollut onnistunutta varhaista vuorovaikutussuhdetta vanhempaansa, voi hänen olla haasteellista muodostaa sitä myöskään omaan lapseensa. (Lönnqvist 2007, 570.)

Vanhempien ja lapsen välistä vuorovaikutusta edistäviä tai vahingoittavia tekijöitä pystytään tarkastelemaan raskauden, synnytyksen, vanhemmuuden ja perheen sekä laajemman sosiaalisen ympäristön näkökulmasta. Kriittisyys näiden asioiden tarkastelussa on tärkeää, sillä perhetilanteet ovat yksilöllisiä. Riskitekijöiden kerääntyminen ja suojaavien tekijöiden puuttuminen perheessä on tärkeää ottaa huomioon, koska tällöin lapsen varhainen vuorovaikutus voi häiriintyä. (Armanto & Koistinen 2007, 378.)

Varhaista vuorovaikutusta suojaava tekijä on äidin myönteinen valmistautuminen jo raskausaikana tulevaan lapseensa. Muita suojaavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi terveellisten elämäntapojen noudattaminen tai lämpimät ajatukset vauvasta. Myös molempien vanhempien luoma mielikuva tulevasta vauvastaan tai se, ettei kuvaa ole muodostettu lainkaan, vaikuttaa varhaisen vuorovaikutuksen syntyyn. Vanhemman sensitiivisyys lapsensa tarpeille ja lapsen kannattelu eli lapsen rauhoittelu sylin ja kosketuksen avulla suojaavat myös omalta osaltaan vuorovaikutussuhteen syntyä. (Armanto & Koistinen 2007, 379; Korhokallio ym. 1997, 60; Niemelä ym. 2003, 237–238.) Soinnuttaminen eli samantahtisuus tarkoittaa vanhemman oman toiminnan sovittamista lapsen tarpeisiin, rytmiin sekä vuorovaikutuksellisiin taitoihin ja se kuuluu myös olennaisesti lapsen ja vanhemman väliseen varhaiseen vuorovaikutukseen (Armanto & Koistinen 2007, 375–376, 380; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Haastetta vanhemmalle onnistuneen vuorovaikutussuhteen luomiseen tuo se, että hän pystyy ottamaan huomioon lapsensa kyvyt ja tarpeet ympäristön luomien mahdollisuuksien rajoissa (Korkiakallio ym. 1997, 65). Varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen ei voi antaa suoria toimintaohjeita, sillä jokainen lapsi on oma persoonansa ja tarvitsee yksilöllisen määrän huomiota (Sippola 2006). Varhaista vuorovaikutusta voi ylläpitää muun muassa vauvahieronnalla. Australialaisen tutkimuksen mukaan isät, jotka hieroivat vauvojansa näiden ollessa kaksi–kolme-kuukautisia, saivat muodostettua vauvansa kanssa helpommin katsekontaktin. Vauvat myös hymyilivät ja ääntelivät näille isille enemmän. Mielenkiintoisen tutkimuksesta teki se, että hieroneet isät onnistuivat myös paremmin arkirutiineiden suorittamisesta vauvansa kanssa ja vauvat reagoivat isiinsä herkemmin. (Bainbridge & Heat 2007, 12.)

Lapsi, jolla on riittävä perusturva, hakee kontaktia ympäristöön: hän leikkii ja oppii uutta. Riittävän perusturvan voimin lapsi kykenee vastaanottamaan ja etsimään hoivaa ja tukea tarvitessaan. Lapsi ei opi luottamaan itseensä ja ympäristöönsä, jos hänen vanhempansa laiminlyövät häntä jatkuvasti. Tällaista laiminlyöntiä voi olla esimerkiksi lapsen viestien huomiotta jättäminen. Varhaisvuosien kasvua ja kehitystä tukevat pysyvät ihmissuhteet ja tavallinen arki lapsen elämässä, jossa lapsen perustarpeista (uni, puhtaus, ruoka ynnä muut) huolehditaan. Kuten on jo aiemmin todettu, on myös korvaamattoman tärkeää, että lapsi saa kokea rakkautta ja sopivasti rajoja sekä olla hyväksytty. (Karling 1997, 100–101.)

Donald W. Winnicott loi termin riittävän hyvä vanhemmuus, mikä tarkoittaa sitä, ettei vanhempien tarvitse olla täydellisiä. Lapselle riittää, että hänen perustarpeistaan huolehditaan ja, että hänellä on ainakin yksi aikuinen, johon muodostaa kiintymyssuhde. (Almqvist 2005, 122; Karling ym. 2008, 101.)

3.4 Isän ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus

Toisin kuin perinteisissä perhemalleissa on totuttu, lapsen ensisijaiseksi kiintymyksen kohteeksi soveltuu yhtä hyvin äiti, isä tai adoptiovanhempi. Yleisemmissä perhemuodoissa äiti on ensisijainen ja isä toissijainen vanhempi. (Silven 2010, 70–71.) Lapselle riittää kuitenkin vain yksi kiintymyksen kohde, mutta olisi hyvä, jos niitä olisi enemmän (Jouhi & Markkanen 2007, 21). Kiintymyssuhteiden muovautuminen kestää noin lapsen ensimmäisen ikävuoden loppuun saakka, jolloin äidillä ja isällä on jo selkeät roolit lapsensa elämässä. Tutkimusten mukaan kolmivuotiailla lapsilla hyvä varhainen isäsuhde heijastuu parempana käytöksenä ja kykynä ehkäistä huonoa käytöstä. (Sinkkonen 2005, 73, 93.)

Kehityspsykologiassa isän merkitystä lapsensa varhaiseen kehitykseen pidettiin kauan vähäisenä. Muun muassa Sigmund Freud ei juuri maininnut isää lapsen varhaiskehityksessä. Myös John Bowlby piti isää toissijaisena vuorovaikutuksen luojana ja korosti äidin merkitystä ensisijaisena kiintymyksen kohteena. 1990-luvun lopulla isän merkitystä lapsen kehitykselle ja hänen muodostamaa suoraa suhdetta vauvaan ryhdyttiin tutkimaan systemaattisesti. (Huusari 1997, 145–146.)

Isän osallistuminen perheen arkeen on viime vuosikymmenien aikana lisääntynyt paljon. Tämä on myös lisännyt isän sensitiivisyyttä. Vieläkin esimerkiksi isien ja äitien leikit eroavat jonkin verran toisistaan. Isän leikit ovat luonteeltaan fyysisempiä ja niissä käytetään vähemmän puhetta. Tällaisia leikkejä ovat esimerkiksi kaikenlainen hyppittely ja lennättäminen. Isät kuitenkin hellivät lapsiaan enemmän kuin ennen ja muodostavat heihin voimakkaan tunnesiteen. (Huusari 1997, 146; Kalland & Sinkkonen 2011, 99; Silven 2010, 96–97; Sinkkonen 2005, 90.)

Taloudellisista ja urakehityksellisistä syistä isät jäävät kuitenkin melko vähän kotiin ja isän ja lapsen yhteinen aika on rajallista. Tämä vaikuttaa oleellisesti isän ja lapsen kiintymyssuhteen kehitykseen. (Huttunen 2001, 154; Kalland & Sinkkonen 2011, 99; Silven 2010, 97, 106.) Isyyttä pidetään myös jossain määrin itsestäänselvytenä ja isille on asetettu tietyt kriteerit siitä, minkälaisia heidän tulisi olla: auktoriteetteja, vastuullisia ja oikeudenmukaisia (Huttunen 2001, 149).

Kun vanhemmuutta ajatellaan tasa-arvoisesti, voidaan sanoa, että siinä missä äiti, pystyy isäkin tyydyttämään lapsensa tarpeet täydellisesti. Tällöin hoivan ja huolenpidon jakamiselle vanhempien kesken ei ole oikeita esteitä ja isä ei jää niin sanotusti äidin varjoon. Kuitenkin, jos isä on työssäkäyvä, sanotaan, että hän jää paitsi lapsensa tunnemaailmasta, koska ei ole mukana jokapäiväisissä hoitotilanteissa. (Huttunen 2001, 171.)

Tutkimuksissa on todettu isällä olevan vaikutusta erityisesti lapsen kognitiiviseen kehitykseen, sosiaaliseen kyvykkyyteen ja sukupuoli-identiteetin kehitykseen (Huusari 1997, 146). Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että hän pääsee muodostamaan isäsuhteen ja olemaan miehen epäseksuaalisen rakkauden kohteena. Tyttölapsi pääsee hoivaavan isän kautta tutustumaan miehisyyteen ja siihen sisältyviin asioihin, kuten miehen tunnekokemuksiin. Turvallisen ja hyvän isäsuhteen kautta tyttö pystyy tulevaisuudessaan selviytymään myös miesten maailmassa. Kun asiaa tarkastellaan poikalapsen kannalta hän taas rakentaa omaa itseyttään ja miehisyyttään oman isäsuhteensa pohjalta, esimerkiksi isänsä antamien mallien perusteella. (Huttunen 2001, 182–183.)

On myös mahdollista, että lapsi joutuu kasvamaan ilman isäänsä. Tällöin etenkin poikalapsi kaipaa usein isää ja isänmallia sekä sitä, minkälaista olisi kokea isän rakkautta. Se, miten äiti kuvailee poissaolevaa isää, suhtautuu häneen ja miten isä vaikuttaa nykyisyydessä lapsensa elämään, on vaikutusta lapsen kehitykseen, ei niinkään sillä, minkä aukon isän poissaolo on jättänyt. (Sinkkonen 2005, 148–149.) Isättömillä lapsilla tärkeäksi muodostuvat muun muassa suhteet isoiisiinsa, opettajiinsa ja muihin arjen läheisiin miehiin (Sippola 2006).

3.5 Häiriöt vuorovaikutuksessa

Vuorovaikutuksen häiriintyminen voi johtua jo raskauden lähtökohdista tai vanhemmista lähtöisin olevista asioista, kuten ei toivotusta raskaudesta, äidin kielteisestä mielikuvasta vauvastaan, vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmista sekä vanhempien kyvyttömyydestä hoitaa pientä lastaan ja vastata hänen tarpeisiinsa. (Armanto & Koistinen 2007, 322, 378; Tamminen 1990, 32.)

Äidin masennus heijastuu lapseen jo tämän sikiöaikana (Niemelä ym. 2003, 22).

Vuorovaikutussuhde äidin ja lapsen välillä häiriintyy äidin sairastuessa masennukseen. ”Masentunut äiti stimuloi lastaan leikin ja keskustelun välityksellä vähemmän aktiivisesti ja reagoi vähemmän ja hitaammin lapsen signaaleihin kuin ei-masentunut äiti.”, Tamminen listaa tutkimustuloksiaan. Masentuneen äidin ja lapsen välille syntyy usein turvaton kiintymyssuhde, sillä äidin reaktiot lapsensa viesteihin ovat arvaamattomia. Masentuneiden äitien lapsien on todettu kärsivän emotionaalisista ongelmista ja käytöshäiriöistä verrattain useammin kuin ei-masentuneiden äitien lapsien. Tämän lisäksi heillä on todettu myös olevan lisääntynyt depressioriski. (Armanto & Koistinen 2007, 323–324; Duodecim 2003; Tamminen 1990, 31.)

Äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta pystytään kehittämään, kun lisätään äidin myönteistä käyttäytymistä vauvaansa kohtaan. Tämän seurauksena vauva palkitsee äitinsä myönteisellä käytöksellä. Äidin myönteistä käytöstä pystytään lisäämään esimerkiksi käyttämällä mielikuvia, joiden avulla hän alkaa kokea itsensä myönteisemmin. (Lönnqvist 2008, 570.)

Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että äidit, joilla on raskauden aikana psyykkisiä ongelmia, kuten stressiä tai masennusta, saavat useammin paljon itkeviä ja lohduttomia lapsia. Psykosomaattisesta stressistä raskauden aikana kärsivät äidit saavat tutkimusten mukaan useammin koliikkilapsia kuin terveet lapset. (Räihä 1998, 15, 34–35.) Räihän (1998) tutkimuksessa kävi ilmi, että koliikkilapset ottivat vähemmän kontaktia vanhempiinsa ja vanhemmat muun muassa puhuivat vihaisemmin koliikkilapsille kuin vanhemmat lapsilleen kontrolliryhmässä.

James ja Joyce Robertson tutkivat kiintymyssuhdetta kuvaamalla 1–3-vuotiaita lapsia erotilanteissa. Tutkimuksista kävi ilmi, että mikäli lapsi ei pääse noin kahteen vuorokauteen kontaktiin vanhempiensa kanssa, hän alkaa taantumaan, eikä enää yritä ottaa kontaktia. Myöhemmissä tutkimuksissa todettiin myös, että erotetun lapsen tilaa voitiin helpottaa eri tavoin muun muassa niin, että sijaishoitajana toimi vain yksi, eikä monta eri hoitajaa. (Almqvist 2004, 124–125.)

Varhaisen vuorovaikutuksen kehittyminen voi myös häiriintyä, mikäli lapsi syntyy erikoislapsena eli esimerkiksi hyvin sairaana tai ennenaikaisesti keskosena. Lapsen ollessa tehohoidossa varhainen vuorovaikutussuhde ei pääse alkamaan samalla tavalla kuin jos lapsi on terve. (Korhonen 1999, 148.) Keskosena sikiöltä saattaa myös jäädä

kokematta kehitysjakso, jolloin tämä oppii tunnistamaan äitinsä tunnetiloja hänen sydämenrytmistään ja äänestään. Lapselle tehtävät hoitotoimenpiteet voivat olla lapselle rasittavia ja kivuliaita ja lapsi voi olla niiden vuoksi hyvin väsynyt. Myös vanhemmat ovat järkyttyneitä ja peloissaan lapsensa tilan vuoksi. Lisäksi heidän asettamat ennako-odotukset lapsestaan osoittautuvat täysin vääriksi. (Korhonen 1999, 145, 148.)

Tällaisissa erikoistilanteissa vanhempia tulisi rohkaista olemaan lapsensa tukena sekä lapsensa jaksamisen ja kipujen sallimissa rajoissa hellimään häntä. Erikoisvauvoilla varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen käytetään paljon kenguruhoitoa, jossa lapsi on paljain ihoihin vanhempansa rinnalla hänen ihoansa vasten. (Korhonen 1999, 147–148, 166.)

4 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN HOITO- JA TERVEYDENHOITOTYÖSSÄ

Kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteissä ja päätöksissä on otettava huomioon vanhemman ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen (Duodecim 2003). Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tukee hoitajan ja vanhemman välinen toimiva vuorovaikutussuhde. Paras vuorovaikutussuhde olisi yhteistyösuhde vanhemman ja hoitajan välillä, eikä niinkään ohjaaja-oppilas-suhde. Hoitajan antaman ohjauksen on todettu parantavan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. (Armanto & Koistinen 2007, 379; Hilton 1993, 37.)

Osatakseen tukea varhaista vuorovaikutusta, hoitajan on tiedettävä, mitä siihen kuuluu, siihen haitallisesti vaikuttavat tekijät ja miten se vaikuttaa lapsen kehitykseen. Lisäksi hänen tulee osata tunnistaa edellä mainitut asiat ja erityistä tukea varhaisessa vuorovaikutuksessa tarvitsevat perheet. Hoitajan tulee myös osata kohdata erilaisia vanhempia ja perheitä sekä kyetä muodostamaan heihin tasavertainen ja kunnioittava asiakassuhde, jossa vanhemmat uskaltavat puhua myös ongelmistaan. (Armanto & Koistinen 2007, 379–380; Iivanainen & Syväoja 2008, 84; Niemelä ym. 2003, 477–478; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Käytännön työssä hoitajan tulee kannustaa vanhempia vuorovaikutukseen ja kehua heitä heidän onnistuessaan. Häiriintyneeseen vuorovaikutukseen tulee puuttua hienovaraisesti. Vanhemmille tulee kertoa paremmista vuorovaikutustavoista. Keinoja vies-

tittämiseen ovat muun muassa mallintaminen, vauvan äänenä toimiminen ja toiminnan kyseenalaistaminen. Terveydenhoitaja voi esimerkiksi malliksi nostaa äidin syliin vauvan tämän itkiessä, puhua vauvan äänellä sanomalla esimerkiksi ”minä haluan syliin” vauvan itkiessä tai yleisesti kyseenalaistaa, haluaisikohan vauva syliin, kun häntä itkettää. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 85.)

Vanhemman ja lapsen välistä varhaisen vuorovaikutuksen onnistumista voi hoitajana arvioida tarkkailemalla. Onnistuneessa vuorovaikutussuhteessa lapsi on turvallisesti kiinnittynyt vanhempansa. Merkkinä tällaisesta turvallisesta kiintymyssuhteesta on se, että vanhempi hakee katsekontaktia ja ylläpitää sitä, hymyilee vauvallensa ja puhuu tälle vauvoille sopivalla normaalilla korkeammalla ja hieman liioitellulla äänellä. Vanhempi voi myös puheellaan tukea vauvansa tunnetiloja; vauvan iloitessa puhua iloisesti ja vauvan ärtyessä vauvan tunteet huomioiden. Vanhempi myös ymmärtää vauvansa viestejä ja toimii niiden mukaan. Kokonaisuudessaan vuorovaikutus on positiivispainotteista, vaikka mukana on myös kielteisiä tilanteita. Vanhempi myös kertoo vauvastaan ja tunteistaan vauvaansa kohtaan positiiviseen ja lämpimään sävyyn. (Hakulinen-Viitanen ym. 2011, 99.)

Lapsen kiintymyssuhteen laatua voi tarkkailla vanhemman jättäessä lapsensa yksin tai mikäli paikalle saapuu vieraita. Tällaisissa tilanteissa kiintymyksen ollessa turvallista lapsi protestoi rajusti ja itkee vanhempansa perään hakien tältä läheisyyttä. Edellä mainittu käytös alkaa noin seitsemän kuukauden iässä ja jatkuu vahvistuen kolmen vuoden ikään saakka. Kun vanhempi taas palaa takaisin, turvallisesti kiintynyt lapsi haluaa hänen turvalliseen syliinsä ja rauhoittuu häntä lohdutettaessa. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi taas kieltäytyy enää ottamasta kontaktia vanhempansa. (Lönnqvist 2008, 567.)

Häiriöt vuorovaikutuksessa tunnistaa muun muassa siitä, että vauva on haluton hakemaan ja ylläpitämään katsekontaktia. Vauva saattaa myös kieltäytyä katsekontaktista. Vauvan reaktiot, kuten ääntely ja liikkuminen ovat vähäisiä. Vauvalla voi olla myös ongelmia nukkumisen ja syömisen kanssa. Passiivisuuden tasosta voidaan päätellä, kuinka häiriintynyt vuorovaikutussuhde kyseessä on. (Hakulinen-Viitanen ym. 2011, 101.) Vuosina 2007–2008 Suomessa toteutettiin Lasten terveys LATE-tutkimus. Tutkimukseen osallistuneista lapsi-vanhempi- pareista 5–6 prosentin varhainen vuoro-

vaikutussuhde huolestutti terveydenhoitajan. (Hakulinen-Viitanen ym. 2010, 17–18, 146.)

Vanhemmankin käytöksestä voi päätellä vuorovaikutuksen häiriintyneen. Vanhemmat voivat tulkita vauvansa viestejä jatkuvasti väärin ja jättää vauvaansa huomiotta. Myös vanhemman puhuessa vauvalleen hoitaja voi huomata hänen käyttävän kovaa äänenpainoa ja myös puheen olevan vähäistä. Vaikeasti häiriintyneissä tapauksissa vanhempi voi myös kertoa vauvansa olevan ilkeä tai ärsyttävä, sillä hän itkee jatkuvasti, ymmärtämättä, että vauvalla on esimerkiksi nälkä. (Hakulinen-Viitanen ym. 2011, 101.)

5 OPPIMATERIAALIT JA OPPIMISTYYLIT

Kaikki materiaali, mitä opiskelija käyttää hyväkseen oppiessaan, on oppimateriaalia (Vainionpää 2006, 81). Neuvonta ja ohjaus ovat yksi opetuksen muoto. Niihin kuuluu tiedon antaminen asioista, joista asiakas tai oppilas haluaa tietoa sekä tiedon antaminen niistä asioista, jotka halutaan asiakkaan tietävän (Peltonen 2004, 103).

5.1 Millainen on hyvä oppimateriaali?

Hyvä opetusmateriaali perustuu tarpeeksi syvälliseen tietoon ja näkemykseen opetetavasta asiasisällöstä. On otettava huomioon myös sen alkuperä ja rakenne, opetus- ja oppimisprosessin eteneminen ja lainmukaisuudet. Tärkeää on myös ottaa huomioon opiskelijoiden aiempi tietoperusta. Aiheeseen perehtymättömän henkilön on vaikea ymmärtää aiheen erikoissanastoa. (Engeström 1991, 64.)

Opetustapahtumaa suunniteltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, mitä, kenelle, milloin, missä ja miten suunnittelee ja arvioi. On selvitettävä opetuksen kohde (ikä, taustat), opetuksen tarve (millainen, kenellä), opetuksen tavoitteet, orientaatioperusta (aihe, eteneminen, vaiheet), opetuksen vaiheet (motivointi, soveltaminen). On myös arvioitava opetusta; oppilaiden oppimista, menetelmiä ja sisältöä. (Peltonen 2004, 94–95.)

Laadukkaan oppimateriaalin voi arvioida sen ajankohtaisuudesta ja luotettavuudesta, laaja-alaisuudesta ja kattavuudesta eli millaisissa tilanteissa ja kuinka paljon materiaalia voi käyttää, sen saatavuudesta ja kustannuksista. Mikäli materiaali on kallis, eikä

sitä riittää kaikille, ei se ole hankintana järkevä. Tärkeää on myös punnita sen käytettävyys ja uudelleen käytön mahdollisuudet (kertakäyttöisyys ja kierrätettävyys). (Vainionpää 2006, 99.)

5.5 Erilaiset oppijat

Ihmiset oppivat eri tavoin. Osa ihmisistä oppii parhaiten lukemalla, toiset visuaalisesti eli katsomalla ja toiset auditiivisesti eli kuulemalla. Harvinaisempia oppimistyyliä ovat myös tuntoaistin avulla oppiminen ja liikkeen avulla oppiminen. Jotkut oppijat vaativat myös vuorovaikutusta oppiakseen. (Dryden & Vos 2002, 99.) Ihmiset oppivat parhaiten, kun he saavat käyttää heille parhaiten sopivaa oppimistyyliä. (Laine ym. 2009, 18; Prashning 2000, 29.)

Suurin osa ihmisistä on visuaalisia oppijoita (Vainionpää 2006, 71). Visuaaliset oppijat voidaan jakaa visuaalis-verbaalisiksi oppijoiksi ja visuaalis-nonverbaalisiksi oppijoiksi. Visuaalis-verbaaliset oppijat omaksuvat tietoa parhaiten luettavalta visuaaliselta materiaalilta, kuten taululta, PowerPoint-esityksistä tai lukemalla. Visuaalis-nonverbaaliset oppijat oppivat taas kuvitetulta materiaalilta, kuten kuvakirjoista, elokuvista ja erilaisista kaavioista. (Majanen & Tuomola 1999.)

Perinteisesti korkeakouluopetus ja aikuiskoulutus toteutetaan omaksumalla tietoa visuaalisesti ja auditiivisesti (Prashning 2000, 193). DVD sopii niin visuaalisille oppijoille kuin auditiivisille oppijoille, sillä DVD:llä hyödynnetään sekä ääntä että kuvaa. Tämän perusteella voikin todeta, että DVD on tehokas oppimateriaali. Tuottamamme DVD sisältää lisäksi faktaa myös luettavassa muodossa, mikä tukee myös visuaalis-verbaalisen-oppijan oppimista.

6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ JA DVD:N TUOTANTOPROSESSI

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotetaan jokin konkreettinen materiaali, kuten opas, DVD, näyttely tai tapahtuma. Se koostuu pääosin tuotettavasta tuotoksesta, mutta siihen kuuluu olennaisesti myös teoriataustan hallinta sekä raportointi työn valmistuttua. Työssä jaettavan tiedon tulee olla teoreettisesti perusteltua ja asianmukaista sekä sille tulee olla tarve. (Vilka, 2010.)

Opetus-DVD:tä tehtäessä on arvioitava kohderyhmä ja DVD:llä on oltava yksi selkeä ja keskeinen tehtävä. Lyhyt ja asiaan keskittynyt DVD on parempi kuin pitkä ja epäselvä. Mikäli DVD:n aiheena on tapahtumasarja, on hyvä noudattaa sen luonnollista järjestystä, esimerkiksi lapsen riisuminen, kylvetys, kuivaaminen, vaipan laitto ja pukeminen. (Fadjukoff ym. 1995, 71, 73.)

Toteutimme opinnäytetyön tuottamalla DVD:n, jossa kuvattiin erilaisia vuorovaikutustilanteita. DVD on jaettu yhdeksään eri teemaan, jotka ovat varhainen vuorovaikutus, raskausaika, kiintymyssuhteet, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, vanhemmuus, kiintymyssuhteen havainnointi, aivojen kehitys, häiriöt vuorovaikutuksessa sekä hoitajan rooli. Tilanteet sisältävät seurustelua ja läheisyyttä, lapsen hoitotilanteita sekä tilanteita, joissa vuorovaikutus ei toimi toivotulla tavalla. Kaikissa kohtauksissa pääosassa ovat ensisijaisesti lapsi ja hänen vanhempansa.

DVD:llä kuvataan lapsen kehitystä vastasyntyneestä aina vuoden ja neljän kuukauden ikään saakka. Tämä ikäkaala on aiheeseen nähden optimaalinen, sillä lapsien käytöksessä näkyy kiintymyssuhteen muodostuminen, sen merkit ja vanhemmalla lapsella myös kiintymyssuhteen laatu. Teimme DVD:stä selkeän ja helposti omaksuttavan tuotoksen eli hyvän opetusmateriaalin.

Tuotteen kohderyhmänä ovat ammattikorkeakouluopiskelijat ja pienten lasten vanhemmat. DVD:tä käytetään pääosin Mikkelin ammattikorkeakoulun terveydenhoitotyön opetuksessa sekä hoitotyön lasten- ja nuorten hoitotyön opintojaksolla, johon osallistuvat kaikki toisen vuoden sairaan- ja terveydenhoitajaopiskelijat vuosittain. Lisäksi sitä käytetään vaihtoehtoisten ammattiopintojen lasten ja nuorten hoitotyön opintojaksoilla.

DVD:n tekoon kuului lukuisia toimenpiteitä. Niitä olivat muun muassa käsikirjoituksen tekeminen, kuvaustilanteiden suunnittelu, esiintyjien ja ääninäyttelijöiden etsiminen, kuvaus, leikkaus ja editointi, viimeistely ja DVD:n kansien suunnittelu ja tuottaminen. Käsikirjoitus, kuvaustilanteet, esiintyjien hankinta ja kuvaus valmistuivat 2/2011. Leikkaus, editointi ja viimeistely tehtiin loka–marraskuussa 2011. DVD:n kuoret suunniteltiin ja DVD painettiin kansineen syksyn 2011 aikana. DVD:n julkaisupäivä ajoittui syksyyn 2011.

Annoimme DVD:n sen valmistuttua koekatsottavaksi terveydenhoitajalle ja kulttuuri-tuotannon opettajalle, sillä halusimme asiantuntijoiden arvion tuottamastamme DVD:stä niin hoitotyön kuin elokuvatuotannonkin näkökulmasta. Saamamme palaute oli positiivista. Terveydenhoitajalta saimme kehuja muun muassa tuotteen tarpeellisuudesta, kattavasta sisällöstä ja DVD:n laajasta käytettävyydestä. Kulttuurituotannon opettaja kehui muun muassa tuotetta erinomaiseksi kokonaisuudeksi sekä DVD:n rauhallista teemaa ja musiikkia aiheeseen sopivaksi. Mieskertojan käyttö ja isän esiintyminen DVD:llä toivat hänen mielestään naiskeskeisen aiheen lähemmäksi mieskatsojia. Hän kuvasi myös DVD:n nappaavan katsojan mukaansa ja pitävän hänet kiinnostuneena koko ajan, vaikka se onkin kestoltaan 16 minuuttia.

Kustannuksia tuotteesta kertyi muun muassa DVD:n ja kansien painatusmaksuihin, koteloihin, kuvaajan matkojen kustantamiseen, kuvaajan palkkaan, ääninäyttelijän ja kirjallisuuden hankkimiseen. Perheille ja prosessiin osallistuneille annoimme DVD:t niiden valmistuttua. Halusimme myös kiittää perheitä mukana olosta lahjakorteilla. Opinnäytetyön aiheuttamat kulut pyrimme kattamaan sponsorituloin ja valmista tuotetta myymällä. Lisäksi teimme sponsorin kanssa kirjallisen sopimuksen (liite 3).

DVD:n tuottamiseen perustettiin toiminimi, jonka alla DVD tuotettiin. DVD:n teko-prosessissa tuli huomioida niin vanhemmat kuin lapsetkin kokonaisvaltaisesti. DVD:llä esiintyvien perheiden kanssa tehtiin kirjalliset sopimukset DVD:n käyttöoikeuksista (liite 1 ja 2). Teimme myös kuvauksesta, editoinnista ja musiikista vastaan- neen audiovisuaalisen alan osaajan kanssa sopimuksen tekijänoikeuksien jakautumisesta. Ylijäävän kuvausmateriaalin tuhosimme DVD:n valmistuttua.

Tekijänoikeuslain nojalla tekijänoikeus suojaa tuottamaamme materiaalia. Opinnäytetyön valmistuttua tuote on julkinen, mutta me päätämme sen levityksestä. (Airaksinen & Vilka 2003.) Tuotteesta hyötyvät opiskelijoiden ja vanhempien lisäksi terveydenhoitajat sekä opettajat oppimateriaalin helpottaessa heidän opetustyötään

Kartoitimme DVD:n tarvetta kyselemällä eri ammattikorkeakoulujen opettajilta ja eri kaupunkien neuvolatoiminnan vastuuhenkilöiltä kiinnostusta kyseistä DVD:tä kohtaan sähköpostin välityksellä. Suurin osa opettajista ja neuvoloiden henkilökunnasta kertoi tarvetta DVD:lle olevan ja monet olivat myös kiinnostuneita hankkimaan tuottamamme DVD:n sen valmistuttua. Syksyllä 2011 DVD:n valmistuttua jatkoimme markki-

nointia aktiivisesti lähettämällä sähköpostin välityksellä esittelykirjeitä DVD:stä ja markkinoimalla DVD:tä myös puhelimen välityksellä.

DVD:tä tuottaessa etiikan huomiointi oli hyvin tärkeää. Kuvaustilanteissa perheen kotona oli tärkeää kunnioittaa perheen tapoja ja ympäristöä. Perheisiin tuli suhtautua asiallisesti, kuitenkin olematta liian virallinen. Heidän tuli saada olla kodissaan luontevasti, ilman suorituspaineita kuvauksesta johtuen.

7 POHDINTA

Varhainen vuorovaikutus on erittäin tärkeää lapsen kehitykselle ja nykyään neuvoloissa sitä korostetaan liian vähän. Varhaisen vuorovaikutuksen merkityksen korostamisen tulisi alkaa jo raskausaikana ja jatkua läpi koko varhaislapsuuden neuvolakäyntien. Myös lapsen ja isän välistä varhaista vuorovaikutusta tulisi korostaa enemmän.

Aiomme molemmat tulevaisuudessa suuntautua lastenhoitotyöhön, joko sairaalaan tai avoterveydenhuoltoon. Tavoitteenamme on, että pystymme hoitotyössä vahvistamaan varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä. Tätä kautta pystyttäisiin ennaltaehkäisemään useita niin kognitiivisen kuin psyykkisenkin kehityksen ongelmia.

Haasteita opinnäytetyönprosessille toivat välimatkat, sillä asuimme kevään ja syksyn 2011 eri maissa. Jouduimme olemaan paljon yhteydessä sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Lopulta etätyöskentely onnistui kuitenkin sujuvasti, sillä pyrimme suunnittelemaan tarkasti työnjaon ja aikataulut. Pysyimme hyvin aikataulussa, vaikka se olikin mielestämme melko tiukka. Työtahti olisi tosin ollut kevyempi, mikäli olisimme aloittaneet opinnäytetyön teon hieman aiemmin.

Teoriatietomme pediatriasta, lastenpsykologiasta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta karttuivat opinnäytetyöprosessimme aikana paljon. Tämän lisäksi opimme vanhempien ja lasten kohtaustaitoja sekä ryhmätyöskentelytaitoja. Kuvaustilanteissa ohjatesamme vanhempia ja lapsia kehityimme perheiden kohtaustaidoissa.

Haasteita kuvaustilanteisiin loi se, että kuvaukset suoritettiin perheiden kotona. Tällöin oli hyvin tärkeää kunnioittaa perheen kotia ja heidän tapojaan. Hyvä vuorovaikutus meidän ja vanhempien välillä mahdollisti perheiden kotona työskentelyn. Toinen

äideistä oli Hennan sisko, mikä helpotti tämän perheen kanssa työskentelyä ja teki siitä luonnollista. Mielestämme työskentely perheiden kotona oli onnistunutta ja myös perheet kokivat yhteistyön sujuvaksi.

Suunnitellessamme ja toteuttaessamme työtä audiovisuaalisen alan osaajien kanssa taitomme toimia erilaisissa moniammatillisissa ryhmissä karttuivat. Välimatkat loivat kuitenkin haasteita, sillä kuvaaja/editoija, ääninäyttelijä ja kansien suunnittelija asuivat eri paikkakunnilla. Lisäksi DVD:n painotyöt toteutettiin eri paikkakunnalla. Mielestämme valintamme oli kuitenkin vaivan arvoinen, sillä audiovisuaalisen alan osaajat tekivät erittäin laadukasta jälkeä ja painotyöt tulivat kyseisellä paikkakunnalla edullisimmiksi.

Markkinoidessamme työtä eri ammattikorkeakouluille ja kaupungeille saimme puolestaan kattavaa tietoa kyseisen aiheen opetusmateriaalien määrästä. Neuvolatyöstä vastuussa olevien kaupunkien työntekijöiden yhteystietoja oli vaikea löytää, mikä teki markkinoinnista hieman oletettua haasteellisempaa. Useassa kaupungissa terveydenhoitajilla oli halua hankkia tuote neuvolaan, mutta hankinnoista päättävät henkilöt olivat taloudellisista syistä eri mieltä terveydenhoitajien kanssa.

8

Varhainen vuorovaikutus -oppimateriaalille löytyi paljon kysyntää. Tulevaisuudessa työtä olisi mahdollista jatkaa tekemällä esimerkiksi neuvoloille opaslehtinen varhaisesta vuorovaikutuksesta. Myös vauvahavainnointi-videoista tuntui olevan kysyntää, joten sellaisen tuottaminen voisi olla myös yksi jatkomahdollisuus. Kuvauksiin osallistuneilta äideiltä saimme palautetta, etteivät he kokeneet saaneensa riittävästi tietoa ja tukea neuvolasta varhaiseen vuorovaikutukseen. Jatkossa voisi tutkia vanhempien saaman tuen määrää varhaisesta vuorovaikutuksesta neuvoloissa.

9 LÄHTEET

Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Nurmi, Jan-Erik, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOYpro.

Almqvist, Kjerstin, Broberg, Anders & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.

Armanto, Annukka & Koistinen, Paula (toim.) 2007. Neuvolatyon käsikirja. Helsinki: Tammi.

Bainbridge, Nicki & Heat, Alan 2007. Vauvahieronta. Helsinki: WSOY.

Deufel, Maila & Montonen, Elisabet 2010. Onnistunut imetys. Tampere: Tammerprint Oy.

Duodecim 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. WWW-dokumentti.

http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo94437&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinnumero. Ei päivitystietoa. Luettu 16.2. 2011.

Duodecim 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. WWW-dokumentti.

http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/etusivu?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo93467&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinnumero. Ei päivitystietoja. Luettu 27.1.2011.

Dryden, Gordon & Jeannette, Vos 2002. Oppimisen vallankumous, uusien oppimistapojen maailma. Pieksämäki: Tietosanoma Oy.

Engenström, Yrjö 1991. Perustietoa opetuksesta. Helsinki: Valtiovarainministeriö, Valtion painatuskeskus.

Fadjukoff, Päivi & Juvonen, Johanna 1995. Selko-oppimateriaalin tekijän opas. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Furman, Erna 1999. Auta lasta kasvamaan. Helsinki: Helsinki University Press.

Hakulinen-Viitanen, Tuovi, Kaikkonen, Risto, Koponen, Päivikki, Laatikainen, Tiina, Mäki, Päivi, Ovaskainen, Marja-Leena, Sippola, Risto & Virtanen, Suvi. (toim.) 2010. Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Helsinki: Yliopistopaino.

Hakulinen-Viitanen, Tuovi, Laatikainen, Tiina, Mäki, Päivi & Wikström, Katja 2011. Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja terveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Tampere: Juvenesprint.

Hilton, Davis 1993. Parents of children with chronic illness or disability. Leicester: The British psychology society.

Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Juva: WSOY.

Huusari, Marjut, Lehtovirta, Marjatta, Peltola, Leena & Tattari, Katriina 1997. Kasvurenkaita. Psykologia ja kehityspsykologia. Porvoo: WSOY.

Iivanainen, Ansa & Syväoja, Pirjo 2008. Hoida ja kirjaa. Keuruu: Tammi.

Jouhi, Tuija & Markkanen, Riitta 2007. Opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kalland, Mirjam, Leiman, Anna-Maija, Sculman, Marja & Siltala, Pirkko 2007. Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: Terapia-säätiö.

Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro.

Karling, Marjo, Ojanen, Tuija, Sivén, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Korhonen, Anne 1999. Elämän ensitaidot. Erityisvauvan kehityksen tukeminen. Tampere: Tammerpaino Oy.

Korkiakangas, Mikko, Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula 1997. Näkökulmia kehityopsykologiaan kehityskontekstissaan. Porvoo: WSOY.

Laine, Anne, Ruishalme, Salervo, Pirjo, Silven, Tuula & Välimäki, Päivi 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOYpro.

Lönnqvist, Jouko, Heikkinen, Martti, Henriksson, Markus, Marttunen, Mauri & Partonen, Timo(toim.) 2007. Psykiatria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Majanen, Ari & Tuomola, Reijo 1999. Internet-pohjaiset oppimisympäristöt. WWW-dokumentti. <http://www.cs.uta.fi/ipopp/www/ipopp99/mai/mai/index.html>. Ei päivitystietoja. Luettu: 23.11.2011

Mäntymaa, Mirjami 2006. Early mother-infant interaction, determinants and predictivity. Tampereen yliopisto. Lääketieteen tiedekunta. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes print.

Peltonen, Hannu 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammattiteissa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Prashning, Barbara 2000. Erilaisuuden voima. Opetustyyli ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Räihä, Hannele 1998. Family interaction and infant's crying. Prospective studies of family with colicky and non-colicky infants. Turun Yliopisto. Psykologian ja pediatrian tiedekunta. Väitöskirja. Turku: Painosalama Oy.

Sears, Martha & Sears, William 2008. Kiintymysvanhemmuuden kirja. Helsinki: Greenspot.

Siltala, Pirkko, Tamminen, Tuula & Niemelä, Pirkko (toim.) 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY.

Silven, Maarit(toim.) 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Minerva.

Sinkkonen, Jari 2005. Elämäni poikana. Porvoo: WSOY.

Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.

Sippola, Jaakko 2006. Isä lapsen elämässä. Videotallenne. Espoo: Suomen videokeskus Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Helsinki.

Tamminen, Tuula 1990. Äidin masennus, imetys ja varhainen vuorovaikutus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vainionpää, Jorma 2006. Erilaiset oppijat ja oppimateriaalit verkko-opiskelussa. Tampereen Yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Tampere: Juvenes print.

Vilka, Hanna 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö. WWW-dokumentti. http://vilka.fi/hanna/Toiminnallinen_ont.pdf. Päivitetty 12.2.2010. Luettu 16.2. 2011.

Vilkkä, Hanna 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostun luovuttamaan itsestäni ja lapsistani kuvattavan materiaalin varhainen vuorovaikutus- DVD: n tekijöiden käyttöön. Kuvausmateriaalin käyttöoikeus on DVD: n tuottajilla. Sopimus on sitova.

Mikkeli
Paikka

08/02 2011

Allekirjoitus:

Hanna Tammun

Tuotantoryhmän allekirjoitus:

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostun luovuttamaan itsestäni ja lapsestani kuvatun materiaalin Olen lähelläsi -opetus- DVD:n tekijöiden käyttöön. Käyttöoikeus Olen lähelläsi -opetus- DVD:llä esiintyviin kuvamateriaaleihin on DVD:n tuottajilla.

Sopimus on sitova.

[Signature]

Allekirjoitus

[Signature] TATE HONKKA

Allekirjoitus

25.11.-11

Päiväys

25.11.-11

Päiväys

Tuotantoryhmän allekirjoitukset

25.11.11 *[Signature]* Hanna Tuomi

25.11.11 *[Signature]* Jarmo Korhonen

SPONSORISOPIMUS / LASKU

Sponsori: Sannas Oy
Osoite: Sahamäentie 5 C, 27230 Lappi
Puhelinno: [REDACTED]

Tämä sopimus koskee Varhainen vuorovaikutus DVD:n tuotantoa tukevaa sponsorointia.

Sopimuksen ehdot ja sisältö on listattu alla:

- Maksu [REDACTED] euroa kertamaksuna
- Maksun eräpäivä: 10.5. 2011
- Maksuun sisältyy sponsoriyhtiön tuotteen/ tuotteiden (kapalon)näkyminen DVD:llä, nimen näkyminen DVD:n takakannessa ja DVD:n lopputeksteissä
- Lisäksi sponsori saa varhainen vuorovaikutus DVD:n

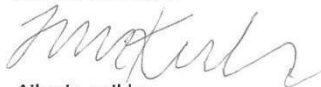
Tätä sopimusta on tehty kaksi kappaletta, yksi kummallekin osapuolelle. Allekirjoittaneet sitoutuvat noudattamaan yllämainittuja ehtoja. Varhainen vuorovaikutus dvd:n tuotantoryhmä pidättää oikeuden muutoksiin. **Sponsorin kappale sopimuksesta toimii myös laskuna.**

Allekirjoitukset ja nimenselvennykset

Aika ja paikka

5.4.2011 Mikkelä

Jasmin Korhonen

Aika ja paikka

JT RAUHA 2.5.2011

Jussi Tuominen

Aika ja paikka

5.4.2011

Henna Turunen

Tilinumero Jasmin Korhonen, [REDACTED]

Viesti: Sannas Oy